

Ἑλληνικῇ. Βεβαίως ἐμφανίζει αὐτὴ στοιχεῖα κοινὰ πρὸς ἀνάλογα φαινόμενα διαφόρων ἐπὶ μέρους διαλέκτων, ὡς τῆς Τσακωνικῆς, Κρητικῆς, Κυπριακῆς, Ροδιακῆς κλπ. ἀλλ' οὐδαμῶς δύνανται τὰ στοιχεῖα ταῦτα συμποσούμενα νὰ ἀποδείξουν ἰδιαίτερον σχέσιν πρὸς τινὰ ἐκ τῶν διαλέκτων τούτων.

Ἀναγκαῖον συμπέρασμα συνάγεται ὅτι ἡ Βυζαντινὴ κυριαρχία ἐπὶ τῆς κάτω Ἰταλίας δὲν ἐπέδρασε σημαντικῶς ἐπὶ τῆς γλώσσης τῶν αὐτόθι ἀρχαϊόθεν ἐγκατεστημένων ἑλληνοφώνων. Τοῦναντίον ἡ ὑπαρξίς ἐκεῖ πυκνοῦ ἑλληνοφώνου στοιχείου ἐβοήθησε τὴν διατήρησιν ἐπὶ μακρὸν τῆς Βυζαντινῆς κυριαρχίας.

Γενικῶς ἡ Ἑλληνικὴ τῆς κάτω Ἰταλίας ἐμφανίζει ἰδιορρυθμίας ἀποδεικνύουσας τὴν ἀνεξάρτητον ταύτης ἀπὸ τῆς λοιπῆς Νεοελληνικῆς ἑξέλιξιν, ὡς εἶναι ἡ ἀπουσία περιφραστικοῦ τύπου μέλλοντος καὶ ἀναπλήρωσις τοῦ μέλλοντος δι' ἐνεστώτος, ἡ ἀνεξάρτητος δημιουργία ἰδίου τύπου ὑπερσυντελείου, ἡ χρῆσις ἰδιορρυθμῶν ἐπιρρημάτων κλπ. Ὁ Rohlf's διαπιστώνει ὅτι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ τῆς κάτω Ἰταλίας ἔχομεν, ἐν σχέσει πρὸς τὴν λοιπὴν Νεοελληνικὴν, ἑξέλιξιν ἀνάλογον πρὸς ἐκείνην τῆς ρουμανικῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ρουμανικὴν τῆς μητροπόλεως. Εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις ἔχομεν διατήρησιν πολὺ παλαιῶν γλωσσικῶν φαινομένων, ἀνεξαρτησίαν ἑξελίξεως ἀπὸ τῆς (ρουμανικῆς ἢ ἑλληνικῆς) μητροπόλεως, δημιουργίαν ἐμφανῶν αὐτοτελῶν γλωσσικῶν τύπων, ἐπίδρασιν ξένης γλώσσης ὀφειλομένην εἰς μακροαίωνα συμβίωσιν τῶν Ἑλλήνων ἐδῶ καὶ τῶν Ρουμάνων ἐκεῖ μετὰ τῶν φορέων τῆς γλώσσης ταύτης.

Ἀπάσας τὰς ἀνωτέρω ἀποδείξεις ἐπιχειρεῖ ὁ καθηγητὴς Rohlf's μετ' ἀκαταμαχῆτου ἐπιστημονικῆς ἐπιχειρηματολογίας, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι τὸ ζήτημα τῆς καταγωγῆς καὶ ἑξελίξεως τῆς γλώσσης τῶν ἑλληνοφώνων τῆς περιοχῆς τῆς Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας εὐρίσκει, μετὰ πολλῶν δεκαετηρίδων συζητήσεως, τὴν μὲν λύσιν αὐτοῦ εἰς τὸ μέγρι τοῦδε ἔργον τοῦ συγγραφέως, τὴν δὲ ὀριστικὴν διατύπωσιν καὶ ἀπόδειξιν τῆς λύσεως ταύτης εἰς τὴν περὶ ἧς ἀνωτέρω ὁ λόγος γραμματικὴν, ἣν ἀσφαλῶς θὰ χαιρετίσῃ ὁ κόσμος τῶν ἐρευνητῶν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ὡς ἔργον ἑξαιρετικῆς σπουδαιότητος.

Γ. Ι. ΚΟΥΡΜΟΥΛΗΣ

Constantine Porphyrogenitus de administrando imperio. Greek text edited by Gy. Moravcsik, english translation by R. J. H. Jenkins. Budapest 1949 pp. 347.

Τὸ πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανὸν ἔργον Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογενήτου εἶναι κείμενον, ὅπερ λίαν ἐνδιαφέρει τοὺς περὶ τὰ Βυζαντινὰ ἀσχο-

λουμένους, ἀφ' οὗ ἐν αὐτῷ γίνεται λόγος περὶ τῆς ἱστορίας διαφόρων ξενικῶν φύλων, τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων αὐτῶν ὡς καὶ τῶν σχέσεών των πρὸς τὸ βυζαντινὸν κράτος.

Τὴν σημασίαν τοῦ ἔργου αὐξάνει καὶ τὸ γεγονός ὅτι, ὡς ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς ὁμολογεῖ, τοῦτο συνεγράφη «σαφεῖ καὶ κατημαξευμένῳ λόγῳ καὶ περὶ καὶ ἀπλοικῶ», δίδει ἐπομένως, ἐν ὠρισμένοις σημείοις, ἰδέαν τοῦ δημόδου λόγου κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα, τοῦθ' ὅπερ εἶναι λίαν σημαντικὸν διὰ τοὺς μελετῶντας τὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης.

Τὸ κείμενον αὐτό, τὸ ὁποῖον ἐχρησιμοποιοῦν οἱ βυζαντινολόγοι ἐν τῇ ἐκδόσει τῇ Βόννης, ἀπὸ καιροῦ εἶχεν ἐκφρασθῆ ἢ ἐπιθυμία νὰ δημοσιευθῆ συμφώνως πρὸς τὰς τελευταίας ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης, τὸ ἔργον δὲ τοῦτο εἶχεν ἀναλάβει ὁ μακαρίτης J. B. Burgy, ὅστις ὅμως δὲν ἔφερεν εἰς πέρας τὴν ἐπιθυμίαν του, δεχθεὶς, ἵνα τελικῶς ἀναλάβῃ τὴν ἐκδοσιν ὁ γνωστός οὐγγρος βυζαντινολόγος Ἰούλιος Μοραβcsik, ὁ καὶ πρὸς τοῦτο ἐνδεδειγμένως.

Ὁ Μοραβcsik ἀσχολούμενος ἀπὸ ἐτῶν μὲ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος κείμενον τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἐπανειλημμένας ἔκαμε περὶ αὐτοῦ ἀνακοινώσεις, καὶ δὴ πρῶτον μὲν κατὰ τὸ ἐν Ἀθήναις τρίτον διεθνὲς βυζαντινολογικὸν συνέδριον, ἔνθα ὠμίλησε περὶ τῆς χειρογράφου αὐτοῦ παραδόσεως, εἶτα δὲ κατὰ τὸ πέμπτον ἐπ' Ἰσσης διεθνὲς Βυζαντινολογικὸν συνέδριον τῆς Ρώμης, ἔνθα διέλαβε περὶ τῶν συγγραμμάτων Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἀπὸ γλωσσικῆς ἐπόψεως. Εἰς τὰς ἀνακοινώσεις ταύτας δέον νὰ προσεθῆ καὶ ἡ ἐν τῷ Bulletin de la Société historique Bulgare τοῦ 1940 δημοσιευθεῖσα μελέτη του ὑπὸ τὸν τίτλον La provenance du manuscrit byzantin «De administrando imperio».

Τῆς ἐκδόσεως τοῦ κειμένου προηγεῖται γενικὴ εἰσαγωγὴ γραφεῖσα Ἑλληνιστὶ ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Jenkins, ἔπεται κριτικὴ εἰσαγωγὴ ὑπὸ τοῦ Μοραβcsik, Ἑλληνιστὶ ἐπ' Ἰσσης γραφεῖσα, ἐν ἣ γίνεται λόγος πρῶτον περὶ τῆς χειρογράφου τοῦ κειμένου παραδόσεως, παρατιθεμένου καὶ στέμματος τῶν κωδίκων καὶ ἐκδόσεων, εἶτα δὲ περὶ τῶν ἐκδόσεων καὶ τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς τὰ χειρόγραφα ὡς καὶ περὶ τῆς ἐν τῇ προκειμένη ἐκδόσει χρησιμοποιηθείσης μεθόδου. Ἔπεται τὸ κείμενον μετὰ Ἑλληνικῆς μεταφράσεως καὶ λαμπροῦ apparatus criticus, ἐν τέλει δὲ παρατίθεται πολὺ καλὸς πίναξ κυρίων ὀνομάτων καὶ λέξεων ἔνθα ὁ ἐκδότης, καλῶς ποιῶν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐσημείωσε τὰς ἀκαταχωρίστους ἐξ αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰς ἐξ ὧν πολλαὶ προῆλθον Λατινικάς.

Ἐν τέλει δημοσιεύονται γραμματικαὶ περὶ τοῦ κειμένου παρατηρήσεις καὶ πίναξ τῶν πηγῶν ἐξ ὧν παράλληλα ἐν τῷ κειμένῳ χωρία.

Δέον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁ Μοραβcsik ἀνέλαβε τὸ δύσκολον πραγματικῶς ἔργον τῆς ἐκδόσεως τοῦ κειμένου κεκτημένος πάντα τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα θὰ τὸν ἐβοήθουν πρὸς πλήρη τοῦ σκοποῦ του ἐπιτυχίαν, ἦτοι

τελείαν γνώσιν τῆς χειρογράφου παραδόσεως ὡς καὶ τῆς Βυζαντινῆς γλώσσης τῆς τε λογίας καὶ τῆς δημώδους, προσέτι τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας καὶ τῶν Βυζαντινῶν κειμένων, ἐξ ὧν, πλὴν ἄλλων, καὶ ἐπιτυχῶς χρησιμοποιεῖ τὰ κείμενα Γεωργίου τοῦ Μοναχοῦ, τοῦ Θεοφάνους, τῶν συνεχιζόντων τὸν Θεοφάνη καὶ τὸ περὶ θεμάτων ἔργον τοῦ Πορφυρογεννήτου.

Καὶ ἀξίζει νὰ τονισθῇ ὅτι, ξένος αὐτός, κατάρθωσεν ὀρθῶς νὰ νοήσῃ καὶ ἐρμηνεύσῃ χωρία, ἅτινα τὴν τότε δημώδη φρασεολογίαν ἀποδίδοντα, μόνον ὑπὸ νεωτέρου Ἑλληνοῦ ἠδύναντο ὀρθῶς νὰ κατανοηθῶσιν.

Εἰς τὴν ἀριτιωτέραν τοῦ ἔργου ἐμφάνισιν συνετέλεσε καὶ ἡ γνώσις ὑπὸ τοῦ ἐκδότου τῆς τε Σλαβικῆς γλώσσης ὡς καὶ τῶν εἰς τοὺς Τούρκους ἀφορώντων, ὧν δείγματα ἀδρᾶ παρέχουσιν οἱ δύο τόμοι του οἱ ὑπὸ τὸν τίτλον *Byzantinoturcica*.

Εἰς τοιοῦτου εἴδους κείμενον ἐννοεῖται ὅτι, παρ' ὄλην τὴν καταβληθεῖσαν φροντίδα, ὑπάρχουσι καὶ τινα σημεῖα, ἐλάχιστα ταῦτα, ἅτινα ἐπιδέχονται πληρεστέραν διασάφην. Οὕτω, λαμβάνων τις ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ κείμενον περιέχει τύπους τῆς τότε δημώδους γλώσσης, δεόν νὰ θεωρήσῃ ὀρθὸν τὸν καὶ ὑπὸ τοῦ παλαιότερου κώδικος P παραδιδόμενον τύπον *διαβάσωσιν* (2, 21) «τὰ πλοῖα αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὤμων διαβάσωσιν», ἀφ' οὗ καὶ σήμερον λέγομεν *διαβάζω* τὸ ποτάμι, ἤτοι διέρχομαι τὸν ποταμόν.

Λιὰ τὸν αὐτὸν λόγον νομίζω ὅτι τὸ ἐν 50, 243 λίτρας σαράκοντα, ὅπερ δίδει πάλιν ὁ κώδιξ P καὶ ὅπερ καὶ ἄλλα Βυζαντινὰ κείμενα παραδίδουσιν, ὀρθῶς ἔχει καὶ δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ διορθωθῇ εἰς τεσσαράκοντα.

Ἐν 7, 14 λέγεται ὅτι οἱ Πατζινακίται οἱ χρησιμοποιούμενοι ὡς ὀδηγοὶ τῶν βασιλικῶν ἀνθρώπων, ἀπληστοὶ ὄντες, «ζητοῦσι πρότερον τὰ τοῦ βασιλέως δῶρα καὶ πάλιν, ὅτε κορέσουσι τοὺς ἀνθρώπους αὐτῶν, ζητοῦσι τὰ τῶν γυναικῶν αὐτῶν καὶ τῶν γονέων αὐτῶν».

Ἀντὶ τῆς ἐκ διορθώσεως γραφῆς κορέσουσι, ὁ παλαιότερος κώδιξ P, τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ὃν ὀρθῶς ποιῶν ὁ Moravcsik χρησιμοποιεῖ ὡς βᾶσιν τῆς ἐκδόσεώς του, δίδει χωρήσουσι, ὅπερ ἐγὼ ἀναγινώσκω χωρίσουσι καὶ ὅπερ νομίζω ὀρθόν. Ἡμεῖς οἱ νεώτεροι Ἑλληνες θὰ ἐλέγομεν ἀφ' οὗ *ξεχωρίζουν* τοὺς ἀνθρώπους των, ἔπειτα ζητοῦν καὶ διὰ τὰς γυναῖκάς των καὶ τοὺς γονεῖς των. Τὸ κορέννυμι τοὺς ἀνθρώπους δὲν φαίνεται ὀρθόν.

Ἐν 27, 45 λέγεται ὅτι οἱ Λογγοβάρδοι εἰσῆλθον εἰς Βενεβενδὸν φέροντες κεκρυμμένα σπαθία ἐντὸς τῶν ράβδων των «καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπότροπον ποιήσαντες ἐν τῷ αὐτῷ μάχην, πάντας ἀπέκτειναν».

Ὁ κώδιξ P δίδει ὑπὸ *τρόπον* καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ ὀρθὴ γραφὴ.

Καὶ ἡμεῖς σήμερον λέγομεν *μὲ τρόπο*, ἤτοι καταλλήλως, ὑποκεκρυμμένως. Πβ. κατωτέρω 29, 1' «Λοδοῖχος ταῦτα μαθὼν καὶ ὄνπερ ἐποίησε *τρόπον* ὁ Σολδανός», ἤτοι τὸ τέχνασμα, τὸ ψευδὲς πρόσχημα, ὅπερ μετεχειρίσθη ὁ Σολδανός.

Τὸ ἐν 29, 247 ἐπίθετον *ἐγγόρηγος* γραπτέον *ἐγγώρουγος*: πρόκειται περὶ τῆς ὀρωρυγμένης ἀσβέστου, ἣτις καὶ σήμερον λέγεται χωρῦγι (Βλ. περὶ τούτου τὰ ὑπὸ Φάβη σημειωθέντα ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. 42, 65).

Ἐν 29, 268, τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ κάστρου τῶν Δεκατέρων, φέρεται: «ἐν δὲ τῷ αὐτῷ κάστρῳ κεῖται ὁ ἅγιος Τρύφων ἀκεραίως πᾶσαν νόσον ἰώμενος». Ὁ κῶδιξ Ρ δίδει *ἀκέραιως*, τοῦτο δ' εἶναι τὸ ὄρθον γραφόμενον μόνον *ἀκέραιος*. Ἐν τῷ κάστρῳ δῆλα δὴ ὑπῆρχεν ἀκεραῖον, ὅπως καὶ σήμερον λέγομεν, καὶ μὴ διαλυθὲν τὸ σῶμα τοῦ ἁγίου Τρύφωνος.

Ἐν 32, 90 ἐκδίδεται: «Ἐγένετο δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον καὶ πόλεμος εἰς Ἀχελῶν μεταξὺ τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Βουλγάρων».

Ἡ πόλις Ἀγχιάλος, ἥδη ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ Ε' μ.Χ. αἰῶνος παρ' Ἰωάννη τῷ Φιλοπόνῳ ἐκαλεῖτο Ἀγχιαλός, ἐντεῦθεν δὲ προέκυψε τὸ μεσαιωνικὸν δημῶδες ὄνομα Ἀχελός, ὅπερ διὰ τοῦ ο μικροῦ γραπτέον (Βλ. Φ. Κουκουλέ, Τοπωνυμικά ἐν Ἀθηνᾶς τόμ. 27, 161).

Εἰς τὸ ἐν 42, 49 κείμενον «ἀποσταλῆναι προέκρινεν τὸν προορηθέντα σπαθαροκανιδιδάτον Πετρωνᾶν ὡς *+ἐμπειρα* τοῦ τόπου γεγονότα», τὸ *ἐμπειρα* ἀναγνωστέον ἀναμφιβόλως ἐν *πίρα* τοῦ τόπου γεγονότα.

Διὰ τὸν ἐν 42, 88 ἀναφερόμενον ἰχθὺν βερίζιτικον, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του ὁ Ι. Τζέτζης, χαρακτηρίζων αὐτὸν ὡς Ὀξιανὸν ὡς καὶ τὰ Προδρομία ποιήματα (Hesseling - Pernot, *Roèmes Prodromiques III*, 180) βλ. ὅσα σημειῶ ἐν τῇ μελέτῃ μου Βυζαντινῶν τροφαὶ καὶ ποτὰ τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῇ Ἐπετηρίδι τῆς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν τόμ. 17, 59.

Περὶ τοῦ Σταυρακίου τοῦ προβληθέντος κατεπάνω Μαρδαϊτῶν ἐν 50, 72 λέγεται: «ὅς χρόνους μὲν *διέπρεπεν* ἱκανούς, οὐχὶ δὲ καλῶς καὶ τὰ τέλη *διέθηκε*». Ἀντὶ τοῦ παραδεδομένου *διέπρεπεν* προτιμητέα ἢ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Bekker ἀνάγνωσις *διέτριψε*, παρέμεινε δῆλα δὴ κατεπάνω ἐπὶ μακροῦς χρόνους.

Ἐν τῷ 53ῳ κεφαλαίῳ τοῦ ἔργου γίνεται λόγος περὶ τῆς Γυκίας, θυγατρὸς τοῦ πρωτεύοντος τῶν Χερσωνιτῶν Λαμάχου, ἣτις συνεβούλευσε τοὺς συμπατριώτας της πῶς νὰ διαφύγουν τὴν ἐπιβουλὴν τῶν Βοσποριανῶν. Τοὺς προέτρειψε λοιπὸν, πρὸς ἀποπλάνησιν, νὰ φαίνωνται ὅτι διασκεδάζουσι καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, αὐτοὶ δὲ «εὐφραίνοντο καθὼς παρηγγέλθησαν καὶ ἐχώρευον τὴν πᾶσαν ἡμέραν, φθασάσης δὲ τῆς ἑσπέρας ἤρξαντο *μισοποιεῖν* καὶ ἀπιέναι ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν τοῦ ἀναπαῆναι» (53, 411) καὶ κατωτέρω (53, 421) «τῆς δὲ ἑσπέρας φθασάσης καὶ τῶν πολιτῶν, ὡς ἤδη εἶπον, *μισοποιησάντων*».

Τὸ ρῆμα τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς σημαίνει ἀπέροχομαι, εἶναι σύνθετον ἐκ μιᾶς ἑλληνικῆς καὶ μιᾶς λατινικῆς λέξεως, ἥτοι τοῦ ρήματος ποιῶ καὶ τῆς λέξεως *missa*, ἣτις Ἑλληνιστὶ μεταφράζεται διὰ τοῦ ἀπόλυσις. Πβ. τὴν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ γλώσσῃ *missa catechumenorum* καὶ τὴν μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκροάσεως εὐχρηστον φράσιν *ite : missa est*.

Ἐάν ἡ ἐρμηνεία μου αὕτη τοῦ ρήματος τυγχάνη τοῦ ὀρθοῦ, τότε τὸ μισοποιεῖν δέον διὰ διπλοῦ σῖγμα νὰ γραφῆ.

Τὰ ἐλάχιστα ταῦτα, πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς κατὰ πάντα ἀξιολόγου ἐκδόσεως, ἦτις, μετὰ πάσης ἐπιμελείας γενομένη, παρέσχεν εἰς τοὺς ἐρευνητὰς κεκαθαρμένον τὸ δύσκολον κείμενον, εἰς τὸ ὁποῖον ὀφείλουσιν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ παραπέμπουσιν οὗτοι.

Οὕτω, μετὰ τὴν ἐπὶ τοῦ παρόντος διακοπεῖσαν, δυστυχῶς, ἔκδοσιν τοῦ περὶ τῆς βασιλείου τάξεως κειμένου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ἕτερον ἔργον αὐτοῦ τυγχάνει λαμπροῦ ἐκδότου, ὅστις εὐχομαι, συνεχίζων τὸ ἐπιτυχὲς ἔργον του, νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν ἐπιστήμην κεκαθαρμένον τὸ κείμενον καὶ ἄλλων ἔργων τοῦ Κωνσταντίνου.

ΦΑΙΔΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ

Louis Bréhier, La civilisation byzantine (L'évolution de l'humanité - Le monde byzantin. Paris 1950 pp. 627 μετὰ 24 πινάκων, ἐκτὸς κειμένου, καὶ ἑνὸς γεωγραφικοῦ πίνακος.

Διὰ τὴν πολιτικὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου ἔχουσι δημοσιευθῆ ἀρκοῦντα βιβλία, ὀλίγα ὁμῶς διαλαμβάνοντα περὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Βυζαντινῶν. Οὕτως ἔχομεν τὸ παλαιότερον ἔργον τοῦ Krause, *Die Byzantiner des Mittelalters*, τὸ ὁποῖον ἠκολούθησαν ἄλλα νεώτερα καὶ ἐν πολλοῖς πληρόστερα ὡς τὸ τοῦ Baynes, Turchi, Heisenberg, Hesselring, τοῦ Ὀλλανδοῦ Jean Romein, ὑπὸ τὸν τίτλον *Byzantium*, τοῦ Runciman καὶ ἐπ' ἐσχάτων τὸ τοῦ Baynes - Moss, *Byzantium An introduction to East Roman civilisation*, εἰς ᾧ προσθετέα καὶ τὰ μικρότερα τοῦ Karl Roth, *Social und Kulturgeschichte des byzantinischen Reiches* καὶ τοῦ Heinrich Gelzer, *Byzantinische Kulturgeschichte*.

Εἰς ταῦτα προστίθεται νῦν τὸ ὑπὸ τὸν ἀνωτέρω τίτλον ἔργον τοῦ γνωστοτάτου εἰς τοὺς κύκλους τῶν Βυζαντινολόγων καθηγητοῦ Louis Bréhier, τὸ ὁποῖον κατὰ τοῦτο διαφέρει τῶν ἄλλων, ὅτι δὲν ἀναμιγνύει τὰ περὶ θεσμῶν κεφάλαια μὲ τὰ τοῦ πολιτισμοῦ, διαλαμβάνει δὲ καὶ περὶ πολλῶν θεμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν ἐθίγησαν ἐν ἐκείνοις τοῖς ἔργοις.

Τὸ βιβλίον, οὗτινος προτάσσεται πρόλογος, ἔπονται δὲ πίνακες βιβλιογραφικοὶ καὶ κυρίων ὀνομάτων καὶ λέξεων, διαιρεῖται εἰς πέντε μεγάλα κεφάλαια, ἅτινα πραγματεύονται τὰ ἐξῆς θέματα: α') περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τῶν Βυζαντινῶν β') περὶ τῆς ἀστικῆς ζωῆς ἐν τῇ Πρωτευούσῃ καὶ ταῖς Ἐπαρχίαις γ') περὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ Βυζαντίου δ') περὶ τοῦ Θρη-